

Тема: Пантеїзм Дж. Бруно.

Одним із перших письменників, хто віродив ідеї античного матеріалізму, був Джордано Бруно. Від великого римського поета Лукреція, Бруно взяв дві свої головні ідеї: нескінченний всесвіт із нескінченними світами; матерія складається з окремих атомів, які, поєднуючись різними способами, утворюють реальність, якою вона нам здається. Коперник мав вирішальне значення. Від нього Бруно отримав доказ того, що **земля не є центром всесвіту**.

Але Бруно пішов набагато далі, ніж наважувалися його попередники. **Коперник все ще уявляв сонце в центрі всесвіту**, маючи таким чином бачення, дуже схоже на бачення Птолемея. Планети оберталися по кругових орбітах у концентричних сферах навколо Сонця, а зірки нерухомо стояли на іншій сфері. Бруно був одним із перших сучасних людей, які стверджували, що повинні існувати нескінченні світи, більшість із яких населені як наша планета, і що **нескінченний всесвіт не може мати центру**. Він також передбачив теорію відносності: він фактично стверджував, що у нескінченному всесвіті не може бути привілейованих місць і що напрямок, рух і вага є відносними до спостерігача.

Лукрецій уявляв собі всесвіт атомів у безперервному русі крізь порожнечу. **Бруно визнав факт** вічного руху та зміни, але поза цим він уявляв більш згуртовану єдність, у якій вічна матерія та вічний дух були вираженням основної та всепроникної субстанції божественного походження.

Для Бруно всесвіт був Богом, а Бог був всесвітом. Божественність виявилася через реальність, і вся реальність була пронизана Божественністю: «Все є у всіх речах». Воно включає в себе інші: «Все міститься в кожному іншому». З цієї точки зору Бруно був попередником Лейбніца (який, можливо, знав його праці), а також інтерпретації квантової механіки адептами нового часу.

Бруно був радше панпсихіком, ніж матеріалістичним пантеїстом. Він визнавав матерію та дух (або тілесну та безтілесну субстанції) окремими субстанціями, хоча обидві вони були різними аспектами однієї субстанції. Весь був пронизаний духом. Дух Божий оживляв і вселився в усе і гармонізував все в єдину єдність.

Вплив Бруно на пантеїстів пізніших часів був величезним. Немає документів, які б свідчили про те, що Спіноза знав про роботи Бруно; насправді пантеїзм Спінози був зовсім іншим і набагато більш абстрактним. Але Джон Толанд, винахідник терміну пантеїзм, вивчавши праці Бруно, був глибоко захоплений ними і поширював їхній зміст у всіх місцях, де він подорожував. Бруно також добре знав Кольрідж, Гете (він представляє його у «Фаусті») і великий німецький пантеїст Шеллінг.